Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
MANUEL CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA
esitatud 29. aprillil 2021 [1]

Kohtuasi C-301/20

UE,
HC
versus
Vorarlberger Landes- und Hypotheken-Bank AG,
menetlus hõlmab:
VJi pärandvara

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Oberster Gerichtshof (Austria kõrgeim kohus))

Eelotsusetaotlus – Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala – Määrus (EL) nr 650/2012 – Euroopa pärimistunnistus – Ilma lõppkuupäevata kinnitatud ärakirja kehtivus – Tunnistuse õiguslik toime tunnistuses nimetatud isikutele, kes ei ole tunnistuse väljastamist taotlenud – Ärakirja kehtivuse hindamise hetk

1. Määrusega (EL) nr 650/2012 [2] luuakse siseturu jaoks Euroopa pärimistunnistus ja reguleeritakse üksikasjalikult selle väljastamise korda ja õiguslikku toimet. Määruse eesmärk on tagada, et pärijad, annakusaajad, testamenditäitjad või pärandi hooldajad saaksid hõlpsasti tõendada oma staatust või õigusi või volitusi kõikides liikmesriikides.

2. Euroopa Kohus on Euroopa pärimistunnistuse kohta juba otsuse teinud mitmes kohtuotsuses. [3] Oberster Gerichtshof (Austria kõrgeim kohus) esitab talle nüüd kolm eelotsuse küsimust selle dokumendi veel käsitlemata aspektide kohta: kolmas küsimus – millega Euroopa Kohtu juhiste järgi see ettepanek piirdub – puudutab tunnistuse tõestatud ärakirja ajalist kehtivust [4] ja menetlusetappi, milles seda kehtivust tuleb hinnata.

1 Algkeel: hispaania.

2 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 4. juuli 2012. aasta määrus, mis käsitleb kohtualluvust, kohaldatavat õigust ning otsuste tunnustamist ja täitmist, ametlike dokumentide vastuvõtmist ja täitmist pärimisasjades ning Euroopa pärimistunnistuse loomist (ELT 2012, L 201, lk 107; edaspidi „määrus“). Seda kohaldatakse kõikides liikmesriikides peale Iirimaa ja Taani.

3 1. märtsi 2018. aasta kohtuotsus Mahnkopf (C-558/16, EU:C:2018:138) ja 17. jaanuari 2019. aasta kohtuotsus Brisch (C-102/18, EU:C:2019:34).

4 Eelotsusetaotluses ja määruses endas räägitakse koopia „kehtivusajast“. Võib-olla oleks eelistatav jätta sõna „kehtivus“ kasutamiseks niisuguste vigade puudumise korral, mis muudavad akti tühiseks, ja kasutada mõistet „tõhusus“ või „kestus“ selle akti niisuguse omaduse tähistamiseks, mis võimaldab akti õiguslikku toimet teatava ajavahemiku jooksul. Selle ajavahemiku lõppedes on akti *tõhusus* ammendunud, isegi kui kehtetuse alused puuduvad. Kasutan neid mõlemaid mõisteid selle eelotsusetaotluse kontekstis sünonüümidena.

3. Nii liikmesriigi praktikas kui ka õigusteoorias [5] on selles küsimuses määruse erinevaid tõlgendusi, mis kinnitab eelotsuse küsimuse asjakohasust. Küsimusele vastates aitab Euroopa Kohus kaasa õiguskindlusele Euroopa pärimistunnistuse koopiate kasutamisel, soodustades nende integreerimist liikmesriikide õiguskorda.

I. Õiguslik raamistik. Määrus nr 650/2012

4. Põhjenduses 7 on märgitud:

„Tuleks edendada siseturu nõuetekohast toimimist, kaotades isikute vaba liikumist piiravad takistused, millega puutuvad praegu kokku inimesed, kes soovivad teostada oma õigusi piiriülese mõjuga pärimisasjade puhul. Euroopa õigusruumis peavad kodanikud saama aegsasti korraldada oma pärandiga seotud küsimusi. Pärijate ja annakusaajate, teiste surnule lähedaste isikute ning pärandaja võlausaldajate õigusi tuleb kaitsta tõhusal viisil“.

5. Põhjenduses 67 on märgitud:

„Piiriülese mõjuga pärimisasja kiireks, sujuvaks ja tõhusaks lahendamiseks liidus peavad pärijad, annakusaajad, testamenditäitjad ja pärandi hooldajad saama hõlpsasti tõendada oma staatust ja/või õigusi ja volitusi muus liikmesriigis, näiteks pärandvara asukohaliikmesriigis. Et võimaldada neil seda teha, tuleks käesoleva määrusega ette näha, et luuakse ühtne tunnistus – Euroopa pärimistunnistus (edaspidi „tunnistus“) –, mis väljastatakse kasutamiseks teises liikmesriigis. Subsidiaarsuse põhimõtte järgimise tagamiseks ei peaks nimetatud tunnistus asendama siseriiklikke dokumente, mis võivad liikmesriikides samalaadsel eesmärgil olemas olla“.

6. Põhjenduses 71 on kirjas:

„Tunnistusel peaks olema kõigis liikmesriikides sama õiguslik toime. Tunnistus ei peaks ise olema täitedokument, kuid sellel peaks olema tõendusjõud, ning tuleks eeldada, et tunnistusel kajastatud asjaolud, mis on kindlaks tehtud kooskõlas pärimisele kohaldatava õigusega või kooskõlas mis tahes muu õigusega, mida kohaldatakse konkreetsetele asjaoludele, näiteks surma puhuks tehtud korralduste sisuline kehtivus, vastavad tegelikkusele […]. Iga isiku suhtes, kes teeb makseid või annab pärandvara üle isikule, kellel on tunnistuse kohaselt õigus makseid või vara pärija või annakusaajana saada, peaks kehtima nõuetekohased kaitsesätted, eeldusel et ta tegutses heas usus, tuginedes tunnistusega tõendatud teabe õigsusele. Samasugune kaitse tuleks tagada ka isikutele, kes tunnistusega tõendatud teabe õigsusele tuginedes ostavad või saavad pärandvara isikult, kellel tõendi kohaselt on õigus seda vara käsutada. Kaitse tuleks tagada kehtiva tõestatud koopia esitamisel. Käesolev määrus ei peaks ette nägema seda, kas kõnealune vara omandamine kolmanda isiku poolt kehtib või mitte“.

7. Artikli 62 „Euroopa pärimistunnistuse loomine“ lõikes 1 on märgitud:

„Käesoleva määrusega luuakse Euroopa pärimistunnistus (edaspidi „tunnistus“), mis antakse välja kasutamiseks teises liikmesriigis ja millel on artiklis 69 määratletud õiguslik toime“.

[5] Eelotsusetaotlus (punktid 7 ja 8). Õigusteoorias, kus on esitatud viited erinevatele arvamustele, vt Bergquist, U., „Muss ein Europäisches Nachlasszeugnis nicht nur im Zeitpunkt der Antragsstellung bei dem Grundbuchamt, sondern auch bei Vollendung der Grundbucheintragung gültig sein?“, *IPRax*, 2020, lk 232. Arutelu, eriti Austrias ja Saksamaal, puudutab eelkõige toimingute tegemist kinnistusraamatus.

8. Artiklis 63 („Tunnistuse eesmärk“) on ette nähtud:

„1. Tunnistus on ette nähtud kasutamiseks pärijatele, annakusaajatele, kellel on vahetu õigus pärandile, ning testamenditäitjatele või pärandi hooldajatele, kes peavad teises liikmesriigis kasutama oma õiguslikku seisundit või teostama oma õigusi pärijana või annakusaajana ja/või testamenditäitja või pärandi hooldaja volitusi.

2. Eelkõige võib tunnistust kasutada selleks, et tõendada järgmist:

a) tunnistuses märgitud iga pärija või, kui see on asjakohane, annakusaaja õiguslik seisund ja/või õigused ning nende pärandiosad;

b) teatava pärandvara hulka kuuluva eseme määramine tunnistuses märgitud pärija(te)le või olemasolu korral annakusaaja(te)le;

c) tunnistuses märgitud isiku volitused testamenti täita või pärandit hooldada“.

9. Artikli 65 („Tunnistuse väljaandmise taotlus“) lõikes 1 on märgitud:

„Tunnistus antakse välja artikli 63 lõikes 1 osutatud isiku (edaspidi „taotleja“) taotlusel“.

10. Artiklis 69 („Tunnistuse õiguslik toime“) on sätestatud:

„1. Tunnistusel on õiguslik toime kõikides liikmesriikides ilma ühegi erimenetluseta.

2. Eeldatakse, et tunnistusel näidatud asjaolud, mis on kindlaks tehtud kooskõlas pärimisele kohaldatava õigusega, või kooskõlas mis tahes muu õigusega, mida kohaldatakse konkreetsetele asjaoludele, vastavad tegelikkusele. Isikul, kes on tunnistuses märgitud pärija, annakusaaja, testamenditäitja või pärandi hooldajana, eeldatakse olevat tunnistuses märgitud õiguslik seisund ja/või tunnistuses nimetatud õigused või volitused, ilma ühegi muu nende õiguste või volitustega seotud tingimuse ja/või piiranguta peale tunnistuses märgitute.

3. Iga isik, kes tunnistuses esitatud teabe alusel teeb makse või annab vara üle isikule, kes on tunnistuse kohaselt volitatud makset või vara vastu võtma, loetakse astunuks tehingusse makset või vara vastu võtma volitatud isikuga, välja arvatud juhul, kui ta teadis, et tunnistuse sisu ei vasta tegelikkusele, või ei teadnud sellest mittevastavusest raske hooletuse tõttu.

[…]“.

11. Artiklis 70 („Tunnistuse tõestatud koopiad“) on ette nähtud:

„1. Tunnistust välja andev asutus säilitab tunnistuse originaali ning väljastab taotlejale ja õigustatud huvi omavale isikule ühe või mitu tõestatud koopiat.

2. Tunnistust välja andev asutus peab artikli 71 lõike 3 ja artikli 73 lõike 2 kohaldamisel nende isikute nimekirja, kellele on lõike 1 kohaselt väljastatud tõestatud koopiad.

3. Välja antud tõestatud koopiad kehtivad kuue kuu jooksul ning nende kehtivusaeg on tõestatud koopias märgitud kehtivusaja lõppemise kuupäeva kujul. Nõuetekohaselt põhjendatud erandjuhtudel võib tunnistust välja andev asutus erandkorras otsustada, et kehtivusaeg on pikem.

Nimetatud tähtaja möödumisel peab isik, kelle valduses on tõestatud koopia, selleks et ta saaks kasutada tunnistust artiklis 63 nimetatud eesmärkidel, taotlema tõestatud koopia kehtivusaja pikendamist või taotlema tunnistuse välja andnud asutuselt uut tõestatud koopiat.“

12. Artiklis 71 („Tunnistuse parandamine, muutmine või tagasivõtmine“) on ette nähtud:

„1. Tunnistust välja andev asutus parandab iga õigustatud huvi omava isiku taotlusel või omal algatusel tunnistuses esinevad tehnilised vead.

2. Tunnistust välja andev asutus, tegutsedes kas õigustatud huvi omava isiku taotlusel või omal algatusel, kui see on siseriikliku õiguse kohaselt võimalik, muudab tunnistust või võtab selle tagasi, kui on kindlaks tehtud, et tunnistus või selle üksikud andmed ei vasta tegelikkusele.

3. Tunnistust välja andev asutus teavitab tunnistuse parandamisest, muutmisest või tagasivõtmisest viivitamata kõiki isikuid, kellele on vastavalt artikli 70 lõikele 1 väljastatud tunnistuse tõestatud koopiad.“

II. Faktilised asjaolud, kohtuvaidlus ja eelotsuse küsimus

13. Vaidluse ese on võlausaldajate nõue, et neile antaks üle hoiule antud vara, mis on hoiul kohtus.[6]

14. Esimene võlausaldaja, HC ja UE isa suri 5. mail 2017. Tema viimane alaline elukoht oli Hispaanias ning tema pärimisasja menetleti selles riigis notari juures vastavalt Hispaania õigusele.

15. Selleks et tõendada Austrias, et nad on oma isa (esimene võlausaldaja) pärijad võrdsetes osades, esitasid HC ja UE vastavalt määruse artiklile 62 ja järgmistele Hispaania notari väljastatud Euroopa pärimistunnistuse tõestatud ärakirja.

16. Tunnistuse väljastas HC taotluse alusel Hispaania notar rakendusmääruse (EL) nr 1329/2014[7] 5. vormil. UE on koos HCga, mõlemad võrdsetes osades pärijatena nimeliselt kantud nimetatud vormi IV lisasse.

17. Tõestatud ärakirja vastavas lahtris (väli „Kehtiv kuni“)[8] oli täpsustatud, et ärakirja kestus on tähtajatu.

18. Bezirksgericht Bregenz (Bregenzi esimese astme kohus, Austria) jättis 17. septembri 2018. aasta otsusega hoiule antud vara üleandmise taotluse rahuldamata.

[6] Hoiuleandja on pank (Vorarlberger Landes- und Hypotheken-Bank AG, 6900 Bregenz (Austria)), kes taotles varade (sularaha ja väärtpaberid) kohtule hoiule andmist, kuna nende suhtes on esitatud vastuolulisi nõudeid ning võlausaldajate õiguste osas ei ole selgust. Austria õiguse kohaselt võib kohtule hoiule antud varaesemed välja anda ainult vara väljaandmist taotlevate isikute ühise kirjaliku taotluse alusel või jõustunud kohtulahendi alusel.

[7] Komisjoni 9. detsembri 2014. aasta rakendusmäärus, millega kehtestatakse määruses (EL) nr 650/2012 nimetatud vormid (EÜT 2014, L 359, lk 30).

[8] Vormi hispaaniakeelses versioonis on kasutatud omadussõna tõepoolest meessoost („Kehtiv kuni“), mis võib tekitada segadust selles, kas märkida tuleb koopia või tunnistuse enda kehtivus. Sama ei kehti teistes versioonides, nagu prantsus-, itaalia- või portugalikeelses versioonis (vastavalt „elle est valable“, „è valida fino al“, „válida até“).

19. Landesgericht Feldkirch (liidumaa kohus Feldkirchis, Austria) jättis apellatsioonikohtuna 28. jaanuari 2019. aasta otsusega esimese astme kohtu otsuse muutmata põhjendusel, et:

– Euroopa pärimistunnistuse ärakirjaga saab oma õigust tõendada ainult see pool, kes taotles pärimistunnistuse väljaandmist;

– määramata kehtivusajaga tunnistuse väljaandmine on vastuolus määruse artikli 70 lõikes 3 sätestatud kehtivusaja nõudega. Seda tuleb seega käsitada nagu tunnistust, mis kehtib – nagu on ette nähtud – kuus kuud alates tunnistuse väljaandmise kuupäevast;[9]

– selleks et tunnistuse koopial oleks õiguslik toime, peab see olema kehtiv nii taotluse esitamise ajal kui ka esimese astme kohtu otsuse tegemise ajal.

20. HC ja UE esitasid kassatsioonkaebuse Oberster Gerichtshofile (Austria kõrgeim üldkohus), kes esitab Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas määruse (EL) nr 650/2012, mis käsitleb kohtualluvust, kohaldatavat õigust ning otsuste tunnustamist ja täitmist, ametlike dokumentide vastuvõtmist ja täitmist pärimisasjades ning Euroopa pärimistunnistuse loomist, artikli 70 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et pärimistunnistuse koopia, mis on viidatud sätet rikkudes välja antud määramata ajaks, näitamata ära kehtivusaja lõppemise kuupäeva,

a) on tähtajatult kehtiv ja õigusliku toimega või

b) on kehtiv ainult kuue kuu jooksul alates kinnitatud ärakirja väljaandmise kuupäevast või

c) on kehtiv ainult kuue kuu jooksul alates mõnest muust kuupäevast või

d) on kehtetu ja kasutamiseks määruse nr 650/2012 artikli 63 tähenduses sobimatu?

2. Kas määruse nr 650/2012, mis käsitleb kohtualluvust, kohaldatavat õigust ning otsuste tunnustamist ja täitmist, ametlike dokumentide vastuvõtmist ja täitmist pärimisasjades ning Euroopa pärimistunnistuse loomist, artikli 65 lõiget 1 tuleb koostoimes artikli 69 lõikega 3 tõlgendada nii, et tunnistusel on õiguslik toime kõikide isikute kasuks, keda on tunnistuses nimeliselt mainitud pärija, annakusaaja, testamenditäitja või pärandi hooldajana, millest tulenevalt saavad tunnistust määruse nr 650/2012 artikli 63 kohaselt kasutada ka isikud, kes ise ei ole selle väljaandmist taotlenud?

3. Kas määruse nr 650/2012 artiklit 69 tuleb koostoimes artikli 70 lõikega 3 tõlgendada nii, et pärimistunnistuse kinnitatud ärakirjal on õiguslik toime, kui koopia oli esmakordsel esitamisel veel kehtiv, kuid kaotas kehtivuse enne seda, kui pädev asutus tegi taotletud otsuse, või nii, et riigisisene õigusnorm, mille kohaselt peab tunnistus olema kehtiv ka otsuse tegemise ajal, ei ole viidatud sättega vastuolus?“

III. Menetlus Euroopa Kohtus

21. Eelotsusetaotlus registreeriti Euroopa Kohtus 7. juulil 2020.

[9] Tegelikult puudutab selles sättes viidatud ajaline piirang koopiat, mitte tunnistust (vt käesoleva ettepaneku 8. joonealune märkus).

22. Kirjalikud seisukohad on esitanud Saksamaa, Austria, Hispaania ja Ungari valitsus ning komisjon. Kohtuistungi pidamist ei peetud tingimata vajalikuks.

IV. Õiguslik analüüs

23. Kolmanda eelotsuse küsimusega, mille kohta ainsana ma ettepaneku teen, palub eelotsusetaotluse esitanud kohus tõlgendada määruse artiklit 69 ja artikli 70 lõiget 3.

24. Küsimuse selle praeguses redaktsioonis esitatakse alternatiiv, mis seda ei ole, sest see asetab samale tasemele pärimistunnistuse tõestatud ärakirjaga kaasneva õigusjõu ja tunnistuse enda õigusjõu. [10]

25. Toimikust nähtub, et küsimus puudutab ainult seda, kas ärakirjal on tõendusjõud. Kuna ärakirja kehtivusaeg on ajaliselt piiratud, tuleb kindlaks teha täpne hetk, millal peab ametiasutus, kellele koopia esitatakse, kontrollima, kas see on ajaliselt kehtiv või kas see on jätkuvalt kehtiv.

26. Selleks on põhimõtteliselt kaks varianti: a) kontrollimisel võetakse arvesse ärakirja alusel esitatava taotluse esitamise kuupäev ja b) lisaks võib see kontroll puudutada ajahetke, millal peab pädev asutus taotluse lahendama.

27. Enne nende variantide analüüsimist käsitlen määruse teatavaid aspekte, mis võivad vaidlusesse selgust tuua.

A. Euroopa pärimistunnistus

28. Tunnistuse eesmärk on määruse põhjenduse 7 kohaselt edendada siseturu nõuetekohast toimimist, kaotades nende isikute vaba liikumist piiravad takistused, kes soovivad teostada oma õigusi piiriülese mõjuga pärimisasjades.

29. Selleks pööratakse erilist tähelepanu sellele, et tõhusalt tagada pärijate, annakusaajate ja teiste pärandajale lähedaste isikute ning tema võlausaldajate õigused.

30. Otseselt selle eesmärgi täitmiseks ongi loodud tunnistus, mis ühes liikmesriigis välja antult võimaldab „igal pärijal, annakusaajal või muul õigustatud isikul, keda on tunnistuses mainitud, tõendada teises liikmesriigis oma seisundit ja pärimisega seotud õigusi“ [11].

1. Välja andmise kord ja õiguslikud tagajärjed

31. Tunnistusel on tunnuseid, mis piiriülese pärimise juhtudel väljenduvad tavaliselt eelistena, kui neid võrrelda samalaadsete riigisiseste dokumentidega.

32. Sellised eelised, mille tunnistus annab, tulenevad tunnistuse välja andmise korrast. [12]

[10] Kuna dokument, mis ringleb, ei ole mitte tunnistus, vaid selle koopia (vt käesoleva ettepaneku punkt 37), on praktikas tunnistusest tehtud koopiale kohaldatavad teatavad määruse sätted, mis käsitlevad tunnistuse eesmärki või selle õiguslikke tagajärgi. Nii ei ole see siiski seoses iga dokumendi ajalise tõhususega: koopia kehtivusaeg lõpeb kuue kuu möödumisel selle välja andmisest, samas kui tunnistust see ei puuduta.

[11] 12. oktoobri 2017. aasta kohtuotsus Kubicka (C-218/16, EU:C:2017:755, punkt 59) ja 1. märtsi 2018. aasta kohtuotsus Mahnkopf (C-558/16, EU:C:2018:138, punkt 36).

[12] Määruse VI peatüki artiklid 62–73.

– Tunnistust taotletakse vormil[13] asutuselt, millel on rahvusvaheline kohtualluvus määruse tähenduses ja objektiivne pädevus menetleda pärimisasju õiguskorras, millesse ta kuulub.

– Tunnistus antakse välja ühtsel ja üksikasjalikul vormil, milles on vähe vaba teksti ja mis on kättesaadav Euroopa Liidu eri ametlikes keeltes.

– Välja andev asutus kontrollib liikmesriigi õiguses ette nähtud tõendamismenetlusi järgides enne tunnistuse välja andmist asjaolusid, mida tunnistus tõendab, ja võtab vajalikud meetmed, et teavitada kõiki soodustatud isikuid kõigepealt taotlusest ja seejärel tunnistuse välja andmisest.

– Tunnistuse välja andnud asutus säilitab tunnistuse ja kontrolli selle üle. Ta peab seda poolte taotlusel või omal algatusel parandama, kui on tehtud oluline viga, ja selle tühistama või seda muutma, kui on tõendatud, et tunnistus või mõni selle osa ei vasta õiguslikule tegelikkusele.

– Üldjuhul võib välja andnud asutuse otsuste peale esitada kaebuse kohtule.

33. Tulenevalt sellest korrast ja tunnistuse ühtsest välimusest on ühes liikmesriigis väljastatud tunnistusel automaatselt õiguslik toime teistes liikmesriikides, st ilma mingi menetluseta.

34. Selles liikmesriigis, kus tunnistust ametiasutustes kasutatakse, seda sisuliselt ei kontrollita. Lisaks on tõlkimisvajadus tunnistuse ringluseks piiratud, kuna tõlkida on vaja ühtse vormi vaba teksti.

35. Tunnistusel on kõikides liikmesriikides sama õiguslik toime.

– See on ümberlükatava eeldusega tõend selles sisalduvate asjaolude kohta (mida reguleerib määrus).

– See kaitseb heauskseid kolmandaid isikuid.

– Annab õiguse teha toiminguid registrites.

36. Seega ei ole oluline, kas dokumentidel, mida kasutatakse liikmesriigis, kus esitatakse tunnistuse tõestatud koopia, on sama õiguslik toime või mitte.[14]

[13] 4. vorm rakendusmääruse nr 1329/2014 IV lisas. Selle vormi kasutamine ei ole kohustuslik: 17. jaanuari 2019. aasta kohtuotsus Brisch (C-102/18, EU:C:2019:34).

[14] Teisisõnu määrab tunnistuse õigusliku toime kindlaks Euroopa seadusandja, mistõttu ei teki kahtlusi – mis on välismaiste ametlike otsuste ja dokumentide ringluses tüüpilised –, kas asjakohane on samastada välismaist „toodet“ riigisisestega või kas tuleb respekteerida tõhusust, mis sellel on päritoluriigis, sõltumata sellest, kas see on või ei ole samaväärne vastuvõtjariigi samalaadsete aktide puhul tunnustatava tõhususega.

2. Tunnistuse ringlemine

37. Tunnistus ei ringle originaali kujul. Erinevalt teistest Euroopa vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala [15] jaoks loodud tunnistustest ning riigisisestest pärimistunnistustest mõnes liikmesriigis [16] jääb määruse artiklis 62 ette nähtud tunnistus selle välja andnud ametiasutuse valdusesse ja kontrolli alla.

38. Ringluses on hoopis „taotlejale ja õigustatud huvi omavale isikule“ antud üks või mitu tõestatud ärakirja [17].

39. Ärakirjaga kantakse tunnistuse õiguslik toime üle praktikasse. Nagu tunnistus, on koopia piisav selleks, et tõendada selles tuvastatud asjaolusid, mida reguleerib määrus.

40. Tunnistuse kasutamine ei ole kohustuslik. [18] Kui seda aga kasutatakse, siis „tuleks eeldada, et tunnistusel kajastatud asjaolud, mis on kindlaks tehtud kooskõlas pärimisele kohaldatava õigusega või kooskõlas mis tahes muu õigusega, mida kohaldatakse konkreetsetele asjaoludele, näiteks surma puhuks tehtud korralduste sisuline kehtivus, vastavad tegelikkusele“ [19]. Liikmesriigid ei või nõuda muude tõendite esitamist seni, kuni eeldust ei ole ümber lükatud.

41. Tõestatud ärakirja tähtsus piiriüleses ringluses nõuab, et selle sisu vastaks õiguslikule tegelikkusele. Selle vastavuse tagamiseks:

– on ärakirja kasutusaeg piiratud: selle kestus (sõna-sõnalt „kehtivusaeg“) on õigusnormiga üldjuhul piiratud kuue kuuga alates selle ärakirja välja andmise kuupäevast; [20]

– tunnistuse muutmine, parandamine või tagasivõtmine ning selle õigusliku toime ajutine peatamine kajastuvad automaatselt koopiates. Seega peab tunnistuse välja andnud ametiasutus juhul, kui esineb üks neist asjaoludest, teavitama viivitamatult isikuid, kellele ta on väljastanud tõestatud koopiad, et vältida nende koopiate kuritarvituslikku kasutamist. [21]

42. Määrusega on siiski lubatud ärakirja kehtivusaega (kestust) selle lõppemisel pikendada. [22] Erinevalt ärakirja välja andmise menetlusest ei ole pikendamise kord reguleeritud.

[15] Näiteks Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2012. aasta määruse (EL) nr 1215/2012 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (ELT 2012, L 351, lk 1) artiklis 53 või Euroopa Parlamendi ja nõukogu 21. aprilli 2004. aasta määruse (EÜ) nr 805/2004, millega luuakse Euroopa täitekorraldus vaidlustamata nõuete kohta (ELT 2004, L 143, lk 15; ELT eriväljaanne 19/07, lk 38), artiklis 9 ette nähtud tunnistus. Võrdlust tuleb mõista nii, et see ei mõjuta ühiselt „tunnistuseks“ nimetatavate Euroopa eri dokumentide samasust nende laadi, otstarbe või õigusliku toime poolest.

[16] Nagu Saksamaa *Erbschein*.

[17] Määruse artikli 70 lõige 1 ja põhjendus 72.

[18] Määruse põhjendus 69. Tunnistus ei ole ka eelistatavalt kasutatav. Euroopa või riigisisese tunnistuse valiku teeb üksnes selle kasutamisest huvitatud isik.

[19] Määruse põhjendus 71.

[20] Määruse artikli 70 lõige 3.

[21] Määruse artikli 71 lõige 3 ja artikli 73 lõige 2 ning põhjenduse 72 lõpuosa. Seevastu teisi isikuid ei teavitata (vt käesoleva ettepaneku punkt 54).

[22] Määruse artikli 70 lõige 3.

B. Ärakirja kehtivuse hindamise hetk

43. Nagu ma eespool märkisin, on asja menetleva kohtu kolmandale küsimusele liikmesriikide praktikas ja õiguskirjanduses antud erinevaid vastuseid. Samamoodi lahknevad üksteisest selles eelotsusetaotluses menetlusse astunud riikide ja komisjoni seisukohad.

44. Tegelikult seisneb esimene küsimus selles, kas ärakirja ajalise kehtivuse hindamisel määrava tähtsusega ajahetke valimise küsimuse saab lahendada määrust kohaldades või, vastupidi, see ei ole Euroopa tasandil reguleeritud.

45. Selles osas on (mõistlikke) argumente, mis räägivad täiesti vastanduvate lahenduste kasuks:

– esimene seisukoht on, et määruses sellekohaste sätete puudumisel kuulub lahendus iga liikmesriigi pädevusse;[23]

– teine seisukoht on, et vastus tuleneb määrusest endast. Mõne selle väljend ning pärimisasja haldamise hõlbustamise eesmärgiga seotud põhjus võimaldavad väita, et hetk, mis on asjakohane selleks, et teha kindlaks, kas koopia on ajaliselt kehtiv, on siis, kui koopia esitatakse menetluses, milles tuleb selle alusel otsus teha.[24]

46. Nüanssidega, mida ma allpool selgitan ja mis puudutavad määruse eesmärkide paljusust – hõlbustada pärimisasja haldamist on üks nendest –, pooldan ma teist seisukohta.

47. Ma mõistan siiski, et on õiguspärane kahelda, kas Euroopa seadusandja soovis pärast tunnistuse välja andmise korra üksikasjalikult reguleerimist kindlaks määrata ärakirja kehtivuse hindamise ajahetke, välistades seega riigisisesed menetlusnormid selles valdkonnas.

48. Kuigi määrus ei paku sellele küsimusele sõnaselgelt lahendust, näib mulle võimalik see kindlaks teha tõlgendamise teel kooskõlas tavapäraste tõlgendamiskriteeriumidega (välja arvatud grammatiline tõlgendamine, sest – ma kordan – määruses ei ole selle kohta sõnaselget õigusnormi). Õiguskindluse seisukohast on kahtlemata eelistatav kogu liidus[25] ühetaoline vastus.

49. See ainus vastus tagab lisaks tunnistuse võrdse õigusliku toime, kui selle koopiad esitatakse arvestamiseks korraga rohkem kui ühes liikmesriigis. Kui nendel asjaoludel jäetaks ärakirja kehtivuse hindamise ajahetke kindlaks määramine iga riigi otsustada, siis võiks samal ajal eri riikide jurisdiktsioonis esitatud ärakirjal olla erinev õiguslik toime selle igas jurisdiktsioonis (eri ajahetkedel hindamise tõttu) erinevalt hindamise tõttu.[26]

[23] Austria valitsuse kirjalikud seisukohad (punkt 41 jj) ja Ungari valitsuse kirjalikud seisukohad (punkt 18). Õigusteoorias vt selle seisukoha poolt muu hulgas Schmitz, S. D., „Das Europäische Nachlasszeugnis“, *RNotZ*, 2017, lk 269, eriti lk 286.

[24] Seda tõlgendust pooldavad seoses toimingute tegemisega kinnistusraamatus Schmidt, J., „Artikel 70 EuErbVO“, *beck-online Grosskommentar*, 2020, marg. 17.5; Perscha, A., „Art 70 EuErbVO. Beglaubigte Abschriften des Zeugnisses“ Deixler-Hübner, A., ja Schauer, M. (toim), teoses *Kommentar zur EU-Erbrechtsverordnung*, Manz'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2020, marg. 19, ja üldiselt Dutta, A., „Artikel 69 EuErbVO“, *MünchKomm zum BGB*, kd 11, 2020, marg. 4. Käesolevas kohtuasjas jagavad seda arvamust komisjon ning Hispaania ja Saksamaa valitsus (ehkki viimase puhul nüanssidega).

[25] Peale Iirimaa ja Taani.

[26] Komisjoni kirjalikud seisukohad (punkt 22) ja Saksamaa valitsuse kirjalikud seisukohad (punkt 28).

1. Süstemaatiline tõlgendamine

50. Määrus sisaldab väljendeid, mis seovad ärakirja ajalise kehtivuse nõude esimese korraga, kui selle valdaja esitab selle asutusele, kes peab tema taotluse lahendama. Mis hetk see ka ei oleks (taotluse esitamise hetk või hilisem), sõltub see menetluse laadist ja õigusnormidest, mis seda menetlust asjaomases liikmesriigis reguleerivad.

51. Seda seost võib täheldada artikli 63 lõike 1 sõnades „kasutatakse“ ja „kasutama“ ning viites isikule, kellel on koopia ja kes peab selleks, et ta „saaks kasutada“ tunnistust pärast ärakirja kehtivusaja lõppemist, taotlema artikli 70 lõike 3 kohaselt selle pikendamist.

52. Kasutatud väljendid viitavad toimingule, mis selle tegemise ajal ammendatakse: sõna „kasutamine“ kirjeldab ärakirja esitamist või selle pädevale asutusele andmist. Isik, kes „kasutab“ mingit õiguslikku seisundit, näitab, et tal on see seisund just sel hetkel. Koopia, mis on nende toimingute esemeks või nendega kaasas, peab olema vastava tegevuse toimumise ajal kehtiv.

53. Määruse põhjenduses 71 on öeldud, et „[k]aitse tuleks tagada kehtiva tõestatud koopia esitamisel“. Sellest väljendist võib järeldada, et ärakirjal, mis kehtib selle esitamise ajal, võib olla õiguslik toime ka pärast selle kehtivusaja lõppemist.[27]

54. Tõsi on, et siin ära toodud lause osutab väga konkreetsele olukorrale, mistõttu on selle ulatus piiratud:[28] see puudutab kolmandate isikute kaitset, kes teevad makseid või annavad vara üle isikutele (või omandavad selle isikutelt), kes on märgitud ärakirjas õigustatud isikuks. Nendele isikutele[29] ei anta mingit teadet tunnistuse õigusliku toime peatamise kohta, mis võib toimuda selle parandamise, muutmise või tagasivõtmise protsessi käigus (määruse artikli 73 lõike 1 punkt a).

55. Ärakirja tõhusust võib selle ajavahemiku jooksul kahtluse alla seada; kolmandate isikute jaoks, keda ma mainisin, jääb see ajaliselt siiski kehtima,[30] kuna seda ei olnud neile esitamise ajal kahtluse alla seatud ega ole ette nähtud, et tunnistuse välja andnud asutus teavitab neid sellise dokumendi muutmisest.

56. Igal juhul leian, et artiklid, millele ma just viitasin, pooldavad seisukohta, mis soosib pigem ühtset (kaudset) lahendust kui riigisiseste lähenemisviiside paljusust.

2. Teleoloogiline tõlgendamine: pärimise piiriülesest olemusest tingitud takistuste kõrvaldamine

57. See, et ärakirja esmakordne esitamine on ajalise kehtivuse hindamiseks määrav hetk, vastab argumentidele, mis on seotud nende dokumentide korra eesmärkidega.

[27] Komisjoni kirjalikud seisukohad (punkt 25) ja Hispaania valitsus (punkt 45).

[28] Lisaks asjaolule, et selle asukoha tõttu ülesehituses (põhjenduses) ei ole sellel viitel otseses mõttes normatiivset väärtust.

[29] Erinevalt nendest, kellele esitati tõestatud koopiad artikli 70 lõike 1 alusel.

[30] Välja arvatud juhul, kui nad olid makse või tehingu tegemise ajal tunnistuse kahtluse alla seadmisest mis tahes viisil juba teadlikud või ei teadnud sellest asjaolust raske hooletuse tõttu: vt artikli 69 lõigete 3 ja 4 lõpuosa.

58. Kui ärakirja (esmakordne) esitamine ei oleks ajaline võtmetegur ja nõutaks selle uuesti esitamist hilisemal ajahetkel, tekitaks see hilinemisi ning täiendavaid asjaajamisi ja pingutusi nii huvitatud isikutele kui ka pärimisasjade eest vastutavatele asutustele. [31]

59. Kirjeldatud arutluskäik on otseselt vastavuses tunnistuse loomist inspireerinud eesmärkidega. Selle kehtestamise eesmärk oli eelkõige:

– „[p]ärijate ja annakusaajate, teiste surnule lähedaste isikute ning pärandaja võlausaldajate õigusi tuleb kaitsta tõhusal viisil“ ja

– näha ette „[p]iiriülese mõjuga pärimisasja kiire[…], sujuv[…] ja tõhus[…] lahendami[ne]“ [32].

60. Nende eesmärkide saavutamist kahjustaks see, kui nõutaks, et ärakiri kehtib lisaks selle esitamise hetkele ka siis, kui asutus, kellele koopia esitatakse, teeb lõpliku otsuse. Kui see oleks nii, siis oleks põhjust karta, et praktikas ületavad juhud, kus huvitatud isik peab taotlema välja andnud asutuselt ärakirja pikendamist või uut ärakirja, arvult juhtusid, kui seda ei ole vaja teha.

61. Eeliste ja puuduste hindamisel tuleb arvesse võtta, et ärakirja välja andnud asutus asub üldjuhul [33] muus liikmesriigis kui see, kus koopia esitatakse, mistõttu korduvate taotluste esitamine toob paratamatult kaasa hilinemisi ja lisakulusid. [34] Süsteemi kiirus, lihtsus ja tõhusus kannataksid samal määral.

62. Lisaks, nagu rõhutab Saksamaa valitsus, [35] ei pruugi lisatähtaeg, mida pakuks tõestatud ärakirja pikendamine või uuesti välja andmine, olla piisav, selleks et tagada selle tõhusus otsuse tegemise kuupäeval. Kui selline võimalus oleks olemas, oleksid järjestikused pikendamise või uuendamise taotlused hädavajalikud, sõltuvalt menetluse pikemast või lühemast kestusest.

63. Kokkuvõttes leian, et määrusega ei ole kooskõlas see, kui huvitatud isikule pannakse üldreeglina kohustus taotleda ärakirja pikendamist – või uue ärakirja väljastamist – juhul, kui esitatud koopia oli selle menetluses esitamise ajal kehtiv ja tõhus.

C. Tunnistuse (ja koopiate) vastavus õiguslikule tegelikkusele

64. Võib aga juhtuda, et pärast ärakirja esmakordse esitamise hetke tekib kahtlus või miski viitab sellele, et tunnistust võib olla parandatud või muudetud või see on tagasi võetud või peatatud. Sel juhul ei pruugi koopia hiljem aset leidnud asjaolude tõttu vastata tõetruult tunnistusele endale.

65. Soov hõlbustada piiriülese mõjuga pärimisasja menetlemist on määruse oluline eesmärk, kuid see ei ole absoluutne eesmärk. Samal ajal tuleb hoolt kanda selle eest, et tunnistusega tõendatu ja õiguslik tegelikkus langevad kokku. See soov väljendub omakorda vajaduses tagada tunnistuse vastavus tegelikkusele ning tunnistuse vastavus selle koopiatele.

[31] Õigusteoorias, vt muu hulgas käesoleva ettepaneku 24. joonealuses märkuses esitatud viited; samuti Saksamaa valitsuse kirjalikud seisukohad (punktid 25, 26 ja 29) ning komisjoni seisukohad, mis on küll vähem lahti kirjutatud (punkt 26).

[32] Määruse põhjendused 7 ja 67.

[33] Tunnistusel, mis on välja antud ühes liikmesriigis kasutamiseks teises, on määruses ette nähtud õiguslik toime esimeses liikmesriigis, nagu on sätestatud määruse artikli 62 lõikes 3.

[34] Määrus, nagu ma juba märkisin, ei reguleeri pikendamise menetlust. Loogiline on arvata, et kui tunnistust ei ole muudetud ega tagasi võetud, siis juhul, kui selle välja andnud asutusel ei ole andmeid vastupidise kohta, on pikendamine automaatne. Küsimus on siiski jäetud liikmesriikide otsustada, tingimusel et järgitakse võrdväärsuse põhimõtet ja tõhususe põhimõtet.

[35] Tema kirjalike seisukohtade punkt 26.

66. Võistlevas menetluses on poolel, keda tunnistuse sisu kahjustab, huvi pöörata neile asjaoludele tähelepanu ning ta võib vajaduse korral teatada vaidlust menetlevale ametiasutusele võimalikud muudatused, mis on tehtud originaaldokumendis (tunnistus) pärast esitatud ärakirja välja andmist.[36]

67. Miski ei takista selles olukorras seda, et ametiasutus, kes peab vaidlust lahendama, hindab nende väidete olulisust, mis räägivad tunnistuse tegelikkusele või ärakirja tunnistusele vastavuse vastu, ning nõuab *uut*, tegelikkusele vastavat dokumenti.

68. Olukord on teistsugune menetlustes, kus ei ole kohustust teisi huvitatud isikuid või võimalikult kahjustatud isikuid asjast teavitada, et nad ilmuksid asja lahendavasse asutusse. Nagu ma eespool selgitasin, kehtestati määrusega ettevaatusabinõud,[37] mis annavad lahenduse nendeks juhtudeks.

69. Nimelt peab tunnistuse välja andnud asutus teavitama tunnistuse muudatustest isikuid, kellele ta on välja andnud ärakirja,[38] et vältida ärakirja kuritarvituslikku kasutamist.[39] Olen seisukohal, et pool, kes ei teavita (vastuvõtva riigi asutust, kellele ta on ärakirja esitanud), et see ei vasta enam originaaltunnistusele, sest see tunnistus on tagasi võetud, seda on parandatud või muudetud, toimib kuritarvituslikult.

70. Lõpuks, kui ametiasutus, kellele koopia esitatakse, saab muul viisil andmeid, mis mõistlikult õigustavad originaaltunnistuse seisus kahtlemist, ei takista miski tal nõuda huvitatud isikult selle üksikasja tõendamist.

71. Nagu ma juba märkisin, võimaldab määrus koopia valdajal taotleda koopia kehtivusaja pikendamist või uue koopia[40] väljastamist ilma ühegi tingimuseta.[41] See säte erineb sättest komisjoni algses ettepanekus, mille artikli 43 järgi piirdus koopiate kehtivusaeg kolme kuuga.[42] Koopiat ei saanud algul välja anda pikemaks ajaks ega aegunud koopia kehtivusaega pikendada. Huvitatud isiku ainus võimalus oli taotleda uut koopiat.

[36] Üldjuhul peab ta neid muudatusi ka tõendama. Kui see on nii, võib ta taotleda tunnistuse koopiat isikuna, kellel on „õigustatud huvi“ määruse artikli 70 lõike 1 tähenduses.

[37] Käesoleva ettepaneku punkt 41.

[38] Määrus ei piira seda kohustust. Minu arvates ei vabane asutus sellest kohustusest kuue kuu möödumisel: koopia kehtivuse pikendamise taotlust ei pea tingimata esitama pärast koopia aegumist.

[39] Kui sellest asjaolust on teatatud, ei pea isikud, kellele on väljastatud kehtiv koopia (st mille kehtivusaeg ei ole veel lõppenud), ootama, kuni kuuekuuline ajavahemik on lõppenud, selleks et taotleda uut koopiat, kuna eelmine on muutunud kehtetuks.

[40] Kuigi määruses ei ole selle kohta midagi märgitud, tundub mõistlik seostada koopia pikendamist juhuga, kui tunnistust ei ole muudetud, ja uue koopia taotlemist juhuga, kui tunnistust on muudetud. Miski ei takista eelistada teist võimalust isegi siis, kui originaali ei ole muudetud.

[41] Erinevalt sellest, kui koopia antakse välja üle kuue kuu pikkuse tähtajaga, mis on võimalik, kuid üksnes „nõuetekohaselt põhjendatud erandjuhtudel“ vastavalt määruse artikli 70 lõikele 3. Ei ole viiteid sellele, millised juhud moodustavad erandi. Minu arvates ei tohiks algne hinnang, et menetlus kestab kauem kui kuus kuud, olla üks neist, sest ei ole haruldane, et tüüpiliste menetluste keskmine kestus pärimisasjades on pikem kui kuus kuud, eriti mõnes liikmesriigis.

[42] Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, mis käsitleb kohtualluvust, kohaldatavat õigust ning otsuste ja ametlike dokumentide tunnustamist ja täitmist pärimisasjades ning Euroopa pärimistunnistuse loomist (KOM(2009) 154 (lõplik)).

72. Kavandatava ajavahemiku lühidus põhjustas autorite ja õigusala töötajate ebasoodsa reaktsiooni.[43] Ettepaneku artiklit 43 muudeti Euroopa Parlamendis, kes pakkus välja praeguse redaktsiooni.

73. Paindlikum lahendus, mille juurde pärast jäädi, võimaldab määruse eesmärkide omavahel ühitamist:

– esiteks võtab see arvesse koopia esitamise kuupäeva kui hetke, mil tavaliselt tuleb koopia ajalist kehtivust hinnata;

– teiseks kehtestab see mehhanismid, mille eesmärk on kinnitada tunnistuse ja koopia samasust, juhul kui ametiasutusel on otsuse tegemisel kahtlusi vahepeal aegunud koopia suhtes.

74. Olen seisukohal, et nii on samal ajal tasakaalus soov, et huvitatud isikutel oleks võimalus „piiriülese mõjuga pärimisasja kiireks, sujuvaks ja tõhusaks lahendamiseks“ ja soov, et pädevad asutused tagaksid, et tunnistuses sisalduv ja koopias kajastatud teave on õige.

75. Selliselt on suurema tõenäosusega täidetud eeldus, et tunnistuses nimetatud isikul või isikutel (käesoleval juhul pärijatena) on tunnistuses märgitud õigused või volitused, ilma muude tingimuste või piiranguteta kui need, mis on märgitud tunnistuses, mille tõestatud koopia üksnes edastab selle teabe teise liikmesriigi pädevatele asutustele.

V. Ettepanek

76. Eeltoodut arvestades teen ettepaneku vastata Oberster Gerichtshofi (Austria kõrgeim üldkohus) kolmandale küsimusele järgmiselt:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 4. juuli 2012. aasta määruse (EL) nr 650/2012, mis käsitleb kohtualluvust, kohaldatavat õigust ning ametlike dokumentide tunnustamist ja täitmist pärimisasjades ning Euroopa pärimistunnistuse loomist, artiklit 69 koostoimes artikli 70 lõikega 3 tuleb tõlgendada nii, et tuleb tunnistada Euroopa pärimistunnistuse niisuguse tõestatud koopia õiguslikku toimet, mis oli esmakordse esitamise hetkel kehtiv, kuid mille kehtivusaeg lõppes enne, kui pädev asutus teeb taotletud otsuse.

Erandjuhtudel, kui on mõistlikult alust arvata, et Euroopa pärimistunnistust on parandatud või muudetud või see on tagasi võetud või selle õiguslik toime on peatatud enne selle asutuse otsust, võib asutus nõuda uue koopia või pikendatud kehtivusajaga koopia esitamist.

[43] Vt Crône, R., „Le certificat successoral européen“ Khairallah, G., ja Revillard, M., teoses *Perspectives du droit des successions européennes et internationales*, Defrénois, Lextenso éditions, 2010, lk 155, eriti lk 168. Ka Euroopa Liidu Notariaatide Nõukogu 11. detsembri 2009. aasta seisukoht komisjoni ettepaneku kohta, kättesaadav aadressil http://www.notaries-of-europe.eu/index.php?pageID=4976, lk 6. Alternatiividest käidi välja võimalus luua elektroonilised pärimistunnistused ja edendada riikide pärimisdokumendi registrite omavahelist sidumist: kui ametiasutused saavad vahetult teavet, ei oleks vaja seada koopia kehtivusele tähtaega. Komisjon toetas sellekohaseid uurimusi, mille tulemustega saab tutvuda Euroopa e-õiguskeskkonna portaalis (https://e-justice.europa.eu/content_general_information-166-es.do?init=true). Tänaseks on vaid osa Euroopa pärimistunnistuste riiklikke registreid omavahel seotud.